Il-fehmiet tiegħi huma bbażati fuq riċerka kwantitattiva kif ukoll dik kwalitattiva u għalhekk l-ewwel ser nagħti ħarsa ħafifa lejn dawn l-istudji dwar il-lingwa li ġew ippubblikati tul dawn l-aħħar sittax-il sena:

1. L-istudji (Sciriha 1993, 1994, 1997, 1998; Sciriha u Vassallo 2001, 2006) juru biċ-ċar li l-użu tal-Malti mitkellem, kemm f'sitwazzjonijiet informali u dawk formali qed jissaħħaħ u mhux jiddgħajjef. Iżda dan ma jfissirx li l-kwalità tal-lingwa użata hi tajba; hemm ħafna taħlit tal-lingwi mingħajr bżonn.

2. Fost dawn l-istudji hemm wieħed partikulari li jiffoka fuq l-użu taż-żewġ ilsna uffiċjali fost 900 tifel u tifla (Sciriha 1997). Huwa mill-aktar importanti li nenfasizza li f'dan l-istudju saret distinzjoni bejn tfal li jattendu skejjel statali u dawk li jattendu skejjel tal-knisja jew indipendenti. Fil-fatt, il-maġġoranza tat-tfal li jattendu skejjel statali stqarrew li jitkellmu il-Malti kemm id-dar (madwar 87% mal-ġenituri) kif ukoll l-iskola (60% mal-għalliem, u 89% ma' sħabhom fil-klassi). Kienu biss 5% li ddikjaraw li jitkellmu l-Ingliż mal-għalliema tagħhom u 4.4% li jitkellmu l-Ingliż ma' sħabhom meta jkunu l-iskola. Hemm żbilanċ fl-użu tal-Malti fl-iskejjel tal-knisja u dawk indipendenti. F'dawn l-iskejjel, medja ta' 43% tat-tfal jitkellmu bil-Malti mal-ġenituri tagħhom meta jkunu d-dar, filwaqt li 20% u 37% jikkomunikaw rispettivament mal-għalliem u ma' sħabhom l-iskola bil-Malti. F'dawn l-iskejjel mhux statali, l-Ingliż hu mitkellem id-dar mal-ġenituri b'medja ta' 35%, filwaqt li 50% tat-tfal jitkellmu bl-Ingliż mal-għalliema u 41% ma' sħabhom fl-iskola. Filwaqt li dan l-istudju jagħti ritratt dwar l-użu tal-Malti u tal-Ingliż mitkellem, hemm studju ieħor (Sciriha u Vassallo 2001) li juri li dawk li jiktbu bil-Malti (13.8%) hu ħafna anqas minn dawk li jitkellmuh (70%).

3. Numru sostanzjali ta' Maltin stqarrew li għalkemm jitkellmu tista' tgħid il-ħin kollu bil-Malti, iżda jiktbu l-ittri u jwieġbu l-korrispondenza bl-Ingliż. Skont Sciriha (2004) din it-tendenza tinfirex ukoll meta l-Maltin jibagħtu l-messaġġi fuq il-mowbajl fejn aktar Maltin qalu li jibagħtu l-messaġġi bl-Ingliż (27%) milli bil-Malti (22%).

Fid-dawl ta' dawn l-istudji nixtieq nagħmel dawn il-kummenti:

- Is-sistema edukattiva fl-iskejjel statali *tidher* li qed tagħti importanza kemm lill-Malti kif ukoll lill-Ingliż minħabba l-fatt li f'xi suġġetti l-kotba huma bl-Ingliż u oħrajn bil-Malti.

- Billi t-tfal ta' xi skejjel isibuha diffiċli jifhmu lezzjoni ta' suġġett li għandu kotba bl-Ingliż, wieħed jista' jistaqsi jekk għandniex ngħinu lil dawn it-tfal u nżidu s-suġġetti li jkollhom testi bil-Malti u nnaqqsu dawk bl-Ingliż. Ma naħsibx li għandna nagħmlu hekk għax kif naraw mir-riċerka li diġà semmejt, it-tfal, l-aktar dawk li jmorru fi skejjel statali, fil-fatt mhumiex esposti għall-Ingliż mitkellem u

jsibuha diffiċli jsegwu lezzjoni ta' suġġett bħal pereżempju l-Matematika, bl-Ingliż. Minħabba f'hekk, studju ieħor, din id-darba kwalitattiv (Sciriha 1998) juri li fl-iskejjel tal-istat, l-għalliem għandu t-tendenza li jispjega l-lezzjoni kemm bl-Ingliż kif ukoll bil-Malti, bir-riżultat li jkun hemm dak li Clyne *et al* (1992) isejħu 'cut and paste'. Bla dubju ta' xejn ebda suġġett m'għandu jiġi mgħallem bil-Malti u eżaminat bl-Ingliż u viċiversa. L-għalliem għandu jagħmel ħiltu kollha biex jgħallem, pereżempju l-Matematika bl-Ingliż jekk il-kotba huma bl-Ingliż, u jgħallem b'tali mod u manjiera li jtejjeb ukoll il-livell tal-Ingliż tal-istudenti. Jidhirli li hija wkoll ir-responsabbiltà tal-għalliem li jara li jkun kapaċi juża l-għodda lingwistika (f'dan il-każ l-Ingliż) tajjeb. L-għalliema għandhom jagħmlu sforz biex jgħallmu l-kunċetti ta' suġġett bħall-Matematika bl-Ingliż.

Min-naħa l-oħra nemmen li għandu jsir sforz serju biex suġġetti xjentifiċi jkunu jistgħu jiġu mgħallma wkoll bil-Malti. Dan naturalment jitlob kotba ġodda bil-Malti u għandu jkun hemm riċerka xjentifika fuq kemm huma tajbin dawn il-kotba qabel ma jiġu addottati fl-iskejjel. B'hekk il-Malti ma jibqax jiġi assoċjat biss ma' suġġetti 'affettivi'.

- Jekk irridu lit-tfal Maltin ikunu bilingwi hemm bżonn li jitgħallmu xi suġġetti b'testi bil-Malti u oħrajn bl-Ingliż. Jekk inżidu aktar suġġetti li għandhom testi bil-Malti ser noħolqu żbilanċ ieħor u din id-darba għas-spejjeż tal-Ingliż.

- Hu ferm importanti li t-tagħlim tal-Ingliż fil-primarja ma jibqax f'idejn għalliem li jgħallem is-suġġetti kollha, iżda għandu jkun hemm għalliem speċjalizzat fil-lingwa Ingliża, għax skont Sciriha (1998) l-livell ta' Ingliż ta' xi għalliema fl-iskejjel tal-primarja mhux tajjeb biżżejjed u hemm għalliema li jagħmlu ħafna żbalji kemm fl-istruttura tas-sentenzi, kif ukoll fil-pronunzja.

- Huwa importanti ħafna li fl-Università dawk l-istudenti li qed jistudjaw biex isiru għalliema jingħataw kontenut qawwi mhux biss fis-suġġett li jgħallmu, iżda wkoll fil-lingwa tas-suġġett partikulari, pereżempju jekk il-kotba tar-Reliġjon huma bil-Malti, l-istudent għalliem għandu jkollu bażi tajba tal-Malti. B'hekk nevitaw ħafna taħlit ta' lingwi waqt il-lezzjonijiet f'dan is-suġġett.

- Kif semmejt qabel, hemm studji kwantitattivi li juru biċ-ċar li l-iskejjel tal-knisja u dawk indipendenti mhumiex fuq l-istess binarju lingwistiku bħal dawk tal-istat. Fil-fatt, f'xi skejjel mhux statali, il-Malti, qed jiġi mgħallem bl-Ingliż u dan m'għandux ikun hekk. Ma tagħmilx sens tgħallem il-Malti bl-Ingliż jew l-Ingliż bil-Malti.

- Hawn xi Maltin li ma jafux jitkellmu u jiktbu bil-Malti. Hu ċar li hemm bżonn pjan dettaljat dwar kif għandhom jiġu mgħallma ż-żewġ lingwi uffiċjali ta' pajjiżna biex nassiguraw li t-tfal ta' Malta kollha jkunu kapaċi jitkellmu u jiktbu l-Malti u l-Ingliż. M'għandniex ikollna żbilanċ lingwistiku favur il-Malti jew favur l-Ingliż.

- Is-sitwazzjoni preżenti tixhed li għalkemm skont il-kostituzzjoni, Malta huwa pajjiż bilingwi iżda l-fatti juru li ftit huma dawk li jitkellmu u jiktbu Malti u Ingliż tajjeb. Filwaqt li fl-iskejjel statali hemm aktar użu tal-Malti, fl-iskejjel tal-knisja u indipendenti hemm aktar użu tal-Ingliż. B'hekk fil-verità, it-tfal ta' dawn iż-żewġ tipi ta' skejjel mhumiex bilingwi, iżda monolingwi.

- L-Unjoni Ewropea tisħaq fuq l-importanza tal-ilsna nazzjonali ta' kull pajjiż u fuq id-diversità lingwistika. Kieku ma kienx hekk, ma kienx ikun hemm 23 lingwa uffiċjali, fosthom il-Malti li jagħmel parti minn dan il-grupp ta' lingwi.

- L-UE mhix biss hija favur it-tagħlim tal-lingwi iżda tippromwovi l-lingwi. Il-motto 'Il-lingwi jiftħu l-bibien' jixhed dan, kif ukoll il-fatt li s-sena 2001 kienet *Is-Sena Ewropea tal-Lingwi*. Barra minn hekk, dokumenti dwar il-lingwi juru li t-tfal għandhom jitgħallmu l-ilsien nattiv tagħhom u żewġ lingwi barranin oħra qabel ma jagħlqu tnax-il sena. F'Malta t-tagħlim tat-tieni u t-tielet lingwi barranin iseħħ meta t-tfal jidħlu fis-sekondarja. Hemm bżonn li nintroduċu t-tieni lingwa barranija qabel mat-tfal jibdew l-iskola sekondarja.

- L-UE tisħaq fuq il-bżonn li ċ-ċittadini tagħha jitgħallmu jekk jista' jkun, aktar minn żewġ lingwi barranin. Sfortunatament f'ħafna skejjel Maltin l-istudenti jkollhom iwaqqgħu t-tielet lingwa barranija meta jagħżlu xi suġġetti bħax-xjenza fit-tielet sena tas-sekondarja.

- B'mod ġenerali naħseb li l-kwalità tal-Malti mhix tajba b'mod partikulari fix-xandir. Hemm taħlit kbir bejn il-Malti u l-Ingliż.

- Dan it-taħlit hu frott ta' għażż mentali tal-kelliema li ma jimpurtahomx kif qed jitkellmu, basta li l-messaġġ tagħhom jasal. Hemm bżonn ta' aktar dixxiplina fl-użu kemm tal-Malti kif ukoll tal-Ingliż.

Riferenzi

Clyne, M., Jenkins C., Chen I., Rogerson M. u R. Tsokalidou (1992). 'Models and Sociolinguistic factors in some Victorian Second Language Programs: A Progress Report'. F'*Language and Language Education: Working Papers of National Languages and Literacy Institute of Australia.* Vol 2 No 1 Victoria, Melbourne: The National Languages and Literacy Institute of Australia.

Sciriha, L. (1993). *A Sociolinguistic Survey of the Maltese Islands.* Cyclostyled. Department of English, University of Malta.

Sciriha, L. (1994). 'Sociolinguistic Aspects of Language Use in Malta'. F'J. Brincat (ed.), *Languages of the Mediterranean: Proceedings of the Conference held in Malta 26-29 September 1991*. Malta: Malta University Print.

Sciriha, L. (1997). 'One Country: Two Languages'. F'R. Pascoe and J. Ronayne (eds.), *Malta: A Siege and a Journey.* Melbourne: Victoria University.

Sciriha, L. (1998). 'Is-Soċjolingwistika'. F'K. Borg (ed.), *Lingwa u Lingwistika.* Malta: Klabb Kotba Maltin.

Sciriha, L. u M. Vassallo (2001). *Malta – a linguistic landscape.* Malta: Socrates.

Sciriha, L. (2004). *Keeping in Touch: The Sociolinguistics of Mobile Telephony in Malta.* Malta: Agenda.

Sciriha, L. u M. Vassallo (2006). *Living Languages in Malta.* Malta: Print It.

Prof. Lydia Sciriha taħdem fil-Fakultà tal-Arti, l-Università.